

Irena Avsenik Nabergoj

Razsežnosti pravičnosti in načela prevajanja judovsko-krščanskih virov

*Dimensions of Justice and Translation
Principles of Jewish-Christian Sources*

Člani programske skupine P6-0262: *Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti* izbrana besedila judovsko-krščanskih virov raziskujejo po osnovni jezikoslovni in literarnokritični metodi natančnega in celostnega branja besedil. Pri tem se raziskovanje literarnih predstavitev razsežnosti pravičnosti in njenega nasprotja kaže kot ena najbolj zapletenih in globokih tem. Literatura nam razkriva, kako težko je za ljudi življenje graditi skladno s pravičnostjo, potem ko se morajo pogosto soočiti z različnimi preizkušnjami. Kompleksnost življenjskih situacij je razlog, da se tematika pravičnosti naravno povezuje s tematiko preizkušnje, pa tudi ljubezni.

Znotraj judovsko-krščanske religije in kulture ne gre v prvi vrsti za razsežnosti pravičnosti glede na formalni kozmični in družbeni red, temveč za nujno vztrajanje v moralnem čutu, kot se kaže v človeških značajih in v medosebnih odnosih. Med pomembnimi razsežnostmi zapletenega pojma pravičnosti sta pravičnost duše znotraj človekove osebnosti in pravičnost skupnosti kot simbola razmerja znotraj družbe. Primerjava med analitično moralno filozofijo, normativnimi območji prava in imaginativnim načinom literarnih prezentacij značajev nas postavlja pred vprašanje, kateri način diskurza je najprimernejši za posredovanje etičnih vrednot ali za obujanje etične refleksije. Kako uporabljamo jezik za izražanje moralnih vprašanj?

Odgovor na to vprašanje zahteva razjasnitev vloge metafore, simbola in personifikacije. Veliko lastnosti, atributov in abstraktnih idej ali konceptov je bilo personificiranih in so služili organizaciji izdelanega konceptualnega sistema vrednot. Diskusije o naravi in vlogi jezika, metafore in simbola kažejo napetost med prevladujočo racionalistično in empiristično tradicijo v zahodni kulturi na splošno ter intuitivno predstavitvijo resničnosti v vsakdanjem jeziku, likovni umetnosti, literaturi in glasbi. Napetost med racionalističnim in empirističnim pristopom je mogoče preseči s privzemom »izkustvenega pristopa«. V njem se razkriva imaginativna racionalnost metafore, ki združuje razum in imaginacijo.

Razsežnosti pravičnosti v povezavi s sočutjem in ljubeznijo na eni ter ljubosumjem in maščevalnostjo na drugi strani v svojem prispevku raziskuje Irena Avsenik Nabergoj, ki je v ta tematski blok prispevala članek z naslovom *Sočutje faraonove hčere v Svetem pismu in maščevalna pravičnost Medeje v grški drami*. V njem raziskuje pravičnost v Stari zavezi in v starogrški tragediji, pri čemer je posebej pozorna na vlogo ženskih likov in na različne razsežnosti prikazov etičnih vprašanj. Posebno pozornost posveča preseganju zahteve po strogi pravičnosti s čisto, spontano ljubeznijo, ki sledi ukazom srca. V tem okviru v pripovedi Druge Mojzesove knjige (2 Mz 2,1-10) izpostavi usmiljenje dveh babic – porodničark, ki malega hebrejskega dečka kljub drugačnemu faraonovemu ukazu pustita pri življenju; materinsko ljubezen Mojzesove matere, ki presega zahtevo po doslednem izpolnjevanju formalnih zakonov; sočutje in empatijo faraonove hčere, ki najdenega hebrejskega dečka ne prepusti gotovi smrti, temveč zanj poskrbi in mu kot po čudežu za doviljo priskrbi prav njegovo rodno mater. V nasprotju s povsem pozitivnimi ženskimi liki v starozavezni pripovedi pa Evripidova Medeja iz starogrške tragedije pred moralno zahtevo po čisti ljubezni postavlja svojo »pravičnost«. Ranjena, ker jo je mož Jazon zapustil z otrokoma vred in sprejel ponudbo korintskega kralja Kreona, da se poroči z njegovo hčerjo, ga želi kar najhuje prizadeti s tem, ko poskrbi za smrt njegove nove, nesojene neveste, in kar je še huje, za smrt obeh otrok, ki ju je rodila v zakonu z Jazonom.

Tako v starozaveznem kot tudi v starogrškem kontekstu so ženski liki prikazani kot nasprotje moških likov; faraon v starozavezni pripovedi nastopa kot samodržec, ki ravna v nasprotju z zahtevo pravičnosti in pričakovanjem sočutja, Jazon v grški drami pa kaže slabost površinskega dojetja

ljubezni, častihlepja in nezvestobe v zakonu. A vendar so v obeh zgodbah v ospredju liki žensk, ki se na krivične ukaze in odločitve različno odzivajo ter s tem prinašajo bodisi rešitev bodisi pogubo za številne.

Izjemen simboličen pomen rešitve Mojzesa iz faraonove genocidne roke z neustavljivo močjo sočutja njegove hčere ima stvaren in simboličen pomen, ki spominja na svetopisemsko modrostno tradicijo: faraon predstavlja tipičen lik samodržca, pobožnost obeh babic – porodničark odraža verski ideal modrostnih krogov, faraonova hči je predstavljena povsem pozitivno v odnosu do hebrejskega otroka. Evripidova tragedija *Medeja* pa v popolnem nasprotju s hebrejskimi liki v sli po maščevanju ubije svoja lastna otroka. Tako izda samo sebe v svoji najbolj naravni materinski čustveni povezanosti z otrokoma, ker se otrokoma dejansko nikoli ne odreče kot mati. V kontekstu načelnega priznavanja božanskih zakonov je vrh tragedije Medejinega maščevalnega pohoda v tem, da vzame pravico v svoje roke, namesto da bi kaznovanje moževe nezvestobe prepustila božanski avtoriteti. Od matere pa se končno pričakuje, da tudi v skrajnih okoliščinah stori vse, da otroka ohrani pri življenju in ga po svojih močeh poskuša zaščititi. Če bi podobno kot egiptovski babici videla možnost za »strah Božji«, bi se njena jeza ustavila vsaj pred otrokoma in bi poskrbela za njuno prihodnost s še večjo vnemo, kot pa je gnala faraonovo hčer, ko je poskrbela za tujega »hebrejskega« dečka Mojzesa. V tem primeru njena skrb za prihodnost ne bi imela samo človeške osnove, ampak predvsem osnovo v upanju iz vere v Božjo previdnost, ki je v Svetem pismu steber vere v zgodovino odrešenja.

Maria Carmela Palmisano v članku *Dimensioni di giustizia in alcuni testi sapienziali biblici / Razsežnosti pravičnosti v nekaterih svetopisemskih modrostnih besedilih* osvetljuje določene razsežnosti pravičnosti, povezane s poosebljeno modrostjo, kot jo izraža poetična svetopisemska govornica v orisih motiva poosebljene pravičnosti in poosebljenosti drugih Božjih lastnosti zlasti v knjigi Pregovorov, Sirahovi knjigi in Knjigi modrosti. Pregled semantičnega polja »pravičnosti« raziskovalko vodi do ugotovitve, da v svetopisemski modrostni literaturi poosebljena modrost poleg pravičnosti dobiva nove razsežnosti ljubezni, ki predstavlja pravičnost v njeni najvišji meri.

Bogdan Kolar se v članku *Huda preizkušnja – sledi španske gripe leta 1918 v Veržeju / A Hard Ordeal – Consequences of the Spanish Flu at Veržej*

in the Year 1918 dotika problematike teodiceje, ko raziskuje posledice pandemije izjemnih razsežnosti. Izbruh španske gripe, ki se je po prvi svetovni vojni razširila iz Združenih držav Amerike ter zahtevala od 20 do 50 milijonov žrtev, po nekaterih ocenah pa celo dvakrat več, je vse prizadete zaposloval s številnimi vprašanji, na katera nihče ni mogel dati zadovoljivega odgovora.

Razprava predstavlja pogled vodstva Katoliške cerkve na Slovenskem na bolezen in njene razsežnosti v nekaterih cerkvenih vzgojnih ustanovah. Posebej osvetli najhuje prizadeti salezijanski zavod Veržej, v tistem času namenjen predvsem izobraževanju avstrijskih kandidatov za salezijansko skupnost.

Odgovor Cerkev je izrazil škof Jeglič v posebnem pastirskem listu, v katerem je o bolezni spregovoril kot »o posebnem posegu Boga v življenje človeštva, da bi se le-to ponovno zavedelo krhkosti življenja, negativnih posledic slabega življenja in pomena medsebojne pomoči v času preizkušnje«. Po logiki svetopisemskega razodetja je »priporočal ureditev osebnega in javnega življenja, veliko mero potrpežljivosti in sprejemanje vsega, kar je prinašala s seboj bolezen, z vdanostjo v božji načrt«. Še posebej je svetoval prejetje zakramentov in ureditev odnosa z Bogom. Kot ugotavlja avtor, v času širjenja španske gripe ni bilo takih ukrepov, kot so bili sprejeti v sedanjem času koronavirusa covid-19. Komunikacija je večinoma potekala po ustaljenem ritmu in stiki med zavodi niso bili prekinjeni, ljudje pa so se iz previdnosti začeli izogibati stikom z zavodom v Veržeju šele takrat, ko je prišlo do primerov smrti. Bolezen je nekaterim pustila trajne posledice, obenem pa je spodbudila vodstva, da so začela načrtno skrbeti za boljšo prehrano in izboljšanje življenjskih razmer. S svojimi ugotovitvami se avtor dotika vprašanj preizkušnje, solidarnosti in pravičnosti, ki so med osrednjimi tudi v današnjem času globalnega spopadanja s koronavirusno boleznijo.

V okviru tematskega sklopa je pomemben tudi prispevek Maksimilijana Matjaža z naslovom *Prevajalska načela Slavičevega prevajanja Svetega pisma / Translation Principles of Slavič's Translation of the Bible*. Prispevek pojasnjuje pot do tako imenovane »mariborske izdaje« Svetega pisma, ki predstavlja mejnik v modernem prevajanju Svetega pisma na Slovenskem. Glavni avtor šestega celotnega prevoda Svetega pisma

v slovenski jezik, dr. Matija Slavič, je zagovarjal in v svojem prevodu tudi uresničeval štiri načela, ki so vodilo vseh standardnih prevodov Svetega pisma moderne dobe: točnost prevoda po izvirnem besedilu; kritično-primerjalni pristop do izvirnih tekstov in prevodov, ki na njih temeljijo; skrb za jasno in natančno izražanje v slovenskem jeziku in pa skrb za kontinuiteto slovenskih prevodov Svetega pisma.

Ta načela je sprejel tudi odbor prevajalcev standardnega prevoda Svetega pisma pod vodstvom Jožeta Krašovca, ki je izšel leta 1996, prav tako jih uresničuje tudi novi katoliški prevod Svetega pisma (Jeruzalemska izdaja), ki pod vodstvom prof. Krašovca v okviru raziskovalne programske skupine *Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti* na Teološki fakulteti nastaja od leta 2007 in je zdaj v sklepni fazi redakcije za izdajo v eni knjigi. Že ob začetku priprave novega katoliškega prevoda Svetega pisma je bilo zelo poudarjeno, da sodelavci – prevajalci upoštevajo slovensko izročilo prevodov Svetega pisma in brez utemeljenega razloga ne spreminjajo prevodnih rešitev, ki so zakoreninjene v slovenski zavesti predvsem na temelju »mariborske izdaje« Svetega pisma, ki je še vedno v rabi za liturgične namene. V zadnjih desetletjih je prodor »nove kritike« na področju biblične znanosti prinesel pomembna spoznanja o literarnih posebnostih svetopisemskih besedil, zato je novi katoliški prevod Svetega pisma tradicionalna prevajalska načela med drugim obogatil še s posebno pozornostjo na »patino« svetopisemskih besedil, kot se kaže v literarnih strukturah krajših besednih zvez in daljših enot različnih literarnih zvrsti.

Avtor članka dr. Matija Slaviča prikaže kot brez dvoma enega največjih slovenskih humanistov 20. stoletja, čigar dejavnost na narodnostnem, kulturnozgodovinskem, univerzitetnem in pedagoško-pastoralnem področju je bistveno pripomogla k ohranitvi in razvoju slovenske identitete in državnosti. Kot ugotavlja, so bile njegove osnovne raziskovalne dejavnosti proučevanje, prevajanje in razlaganje Svetega pisma. Do Svetega pisma je imel osebni odnos – zanj je bilo tudi knjiga navdiha, ki spreminja vsakogar, ki jo jemlje v roke spoštljivo in iskreno. K njej naj bi se bližal »kakor Mojzes gorečemu grmu«, kot je zapisal Aleksič v poslovilnem govoru ob Slavičevi smrti – s plemenito, visoko etično in spoštljivo držo, ki je tudi sicer zaznamovala vso njegovo znanstveno, domoljubno, kulturno in pedagoško dejavnost.

